

Rijden onder invloed in de provincie Overijssel,
1997-1998

M.P.M. Mathijssen

Rijden onder invloed in de provincie Overijssel, 1997-1998

Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten

R-98-56

M.P.M. Mathijssen

Leidschendam, 1999

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV

Documentbeschrijving

Rapportnummer: R-98-56
Titel: Rijden onder invloed in de provincie Overijssel, 1997-1998
Ondertitel: Ontwikkeling van het alcoholgebruik door automobilisten in weekendnachten
Auteur(s): M.P.M. Mathijssen
Onderzoeksmanager: Mr. P. Wesemann
Projectnummer SWOV: 52.641
Projectcode opdrachtgever: 11392998
Opdrachtgever: Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat, Directie Oost-Nederland

Trefwoord(en): Drunkenness, driver, night, blood alcohol content, weekend, police, woman, man, age, surveillance, enforcement (law), behaviour, legislation, publicity, Netherlands.

Projectinhoud: Dit rapport doet verslag van onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Overijssel, in vrijdag- en zaterdagnachten van het najaar van 1998.

Aantal pagina's: 14 + 11
Prijs: f 17,50
Uitgave: SWOV, Leidschendam, 1999

Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid SWOV
Postbus 1090
2260 BB Leidschendam
Telefoon 070-3209323
Telefax 070-3201261

Inhoud

1.	<i>Inleiding</i>	4
2.	<i>Opzet en uitvoering van het onderzoek</i>	6
2.1.	Opzet	6
2.2.	Steekproef	6
2.3.	Uitvoering	6
2.4.	Statistische analyse	7
3.	<i>Resultaten van het onderzoek</i>	8
3.1.	Ontwikkeling van het alcoholgebruik in Overijssel	8
3.2.	Alcoholgebruik naar weekendnacht en onderzoeksgebied	9
3.3.	Alcoholgebruik naar weekendnacht en tijdstip	9
3.4.	Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd	9
3.5.	Herkomst van overtredders	10
3.6.	Alcoholgebruik naar politieregio	11
3.7.	Enquêteresultaten	11
4.	<i>Conclusies en aanbevelingen</i>	12
4.1.	Conclusies	12
4.2.	Aanbevelingen	12
	<i>Bijlage 1 Enquêteformulier</i>	15
	<i>Bijlage 2 Toelichting WPM-analyse</i>	17
	<i>Bijlage 3 Tabellen 1 t/m 6</i>	19

1. Inleiding

Evenals in de jaren 1991 tot en met 1997 heeft de SWOV in 1998, in nauwe samenwerking met de twee Overijsselse politieregio's, het alcoholgebruik van automobilisten in Overijssel geïnventariseerd.

Het belangrijkste doel van het SWOV-onderzoek is het vaststellen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik van automobilisten en het opsporen van perioden, gebieden en groepen bestuurders met een verhoogd alcohol-gebruik en/of een verhoogd risico op een alcoholongeval. Het nauwkeurig volgen van ontwikkelingen in het alcoholgebruik in het verkeer is voor het beleid van wezenlijk belang, omdat een relatief kleine toename van het rijden onder invloed al ernstige gevolgen voor de verkeersveiligheid kan hebben. Gegevens over eventuele speciale probleemgroepen en -gebieden kunnen worden gebruikt bij het opzetten van toezicht- en voorlichtingscampagnes rond alcoholgebruik in het verkeer.

Alcoholgebruik in het verkeer heeft een sterk negatieve invloed op de ongevalskans en de ernst van het letsel. Geen enkele andere enkelvoudige factor is als ongevalsoorzaak zo belangrijk als alcoholgebruik. Bestrijding van alcohol in het verkeer is dan ook terecht een speerpunt in het verkeersveiligheidsbeleid. En er is reden om de aandacht niet te laten verslappen: na een sterke vermindering van het rijden onder invloed in Nederland vanaf het midden van de jaren tachtig was er in de eerste helft van de jaren negentig weer sprake van een geleidelijke toename. In 1991 was in weekendnachten 3,9% van de Nederlandse automobilisten onder invloed, in 1992 4,0%, in 1993 4,2% en in 1994 zelfs 4,9%. Daarna is het alcoholgebruik weer geleidelijk afgenomen: 4,7% overtreders in 1995, 4,4% in 1996 en 4,3% in 1997. Deze daling viel samen met een geleidelijke toename van het politietoezicht.

Veranderingen in het alcoholgebruik van verkeersdeelnemers en daarmee samenhangende veranderingen in de verkeersveiligheid zijn in Nederland alleen door middel van gedragsmetingen binnen redelijke termijn te detecteren. Ongevallengegevens lenen zich minder goed voor dit doel; zij zijn niet alleen onvolledig maar ook in hoge mate onbetrouwbaar. Ook enquêtegegevens zijn voor het vaststellen van alcoholgebruik door automobilisten minder goed bruikbaar, omdat mensen nu eenmaal niet erg betrouwbaar rapporteren over hun eigen gedrag, zeker niet als er min of meer een taboe op dat gedrag rust. Men is dan sterk geneigd sociaal wenselijke antwoorden te geven. Bij vroeger rij- en drinkgewoontenonderzoek onderzocht de SWOV gelijktijdig beweerd en feitelijk gedrag; de discrepanties tussen beide waren vaak zeer groot.

Sinds 1970 voert de SWOV in nauwe samenwerking met de politie bijna elk najaar een onderzoek uit naar het alcoholgebruik van de Nederlandse automobilisten: het onderzoek 'Rij- en drinkgewoonten'. Dit is een zogenaamd standaardonderzoek, dat het mogelijk maakt ontwikkelingen in het alcoholgebruik van automobilisten van jaar tot jaar op de voet te volgen. De metingen worden uitgevoerd in vrijdag- en zaterdagnachten. De opdracht voor het onderzoek van 1998 in Overijssel is aan de SWOV verleend door de Directie Oost-Nederland van Rijkswaterstaat.

De onderzoekspopulatie (automobilisten) en de onderzoekstijdstippen (weekendnachten) zijn indertijd uitgekozen op grond van hun grote bijdrage aan de alcoholonveiligheid. Bij tweederde van de geregistreerde alcoholongevallen in Nederland is het een automobilist die alcohol heeft gebruikt. En in weekendnachten gebeuren relatief veel alcoholongevallen: de vrijdag- en zaterdagavond, die 7% van de totale week uitmaken, nemen meer dan een kwart van de geregistreerde alcoholongevallen voor hun rekening. Andere perioden van de week met een relatief grote alcoholonveiligheid zijn de donderdagnacht, de vrijdag-, en zaterdagavond, en de zondagochtend, -avond en -nacht: bijna 40% van de ernstig gewonde alcoholslachtoffers in 21% van de week.

Het onderzoek heeft een unieke tijdreeks gegevens over het alcoholgebruik van Nederlandse automobilisten opgeleverd. Die gegevens zijn zowel voor landelijk als regionaal verkeersveiligheidsbeleid van belang. Behalve in schriftelijke verslagen aan de landelijke en regionale opdrachtgevers worden de resultaten ook opgenomen in BIS-V, het geautomatiseerde Beleids-InformatieSysteem over ontwikkelingen in een aantal belangrijke aandachtsgebieden voor het verkeersveiligheidsbeleid.

Door de grote omvang van de steekproef zijn betrouwbare uitspraken mogelijk over ontwikkelingen in het alcoholgebruik, niet alleen op landelijk, maar ook op provinciaal niveau.

De feitelijke uitvoering van het onderzoek gebeurt door controleteams van de politie, volgens richtlijnen die de SWOV heeft opgesteld. Zonder de medewerking van de politie zou het huidige onderzoek niet mogelijk zijn. De SWOV is de politie dan ook dankbaar voor haar medewerking, en voor het enthousiasme en de zorgvuldigheid waarmee de metingen steeds opnieuw worden uitgevoerd.

Naast de metingen van het alcoholgebruik van automobilisten voert de SWOV sinds 1993 een korte enquête uit onder de contactpersonen bij de politie. Die is bedoeld om enig inzicht te krijgen in de aard en omvang van het politietoezicht en in eventuele veranderingen daarin. De vragenlijst is als *Bijlage 1* in dit verslag opgenomen.

2. Opzet en uitvoering van het onderzoek

2.1. Opzet

Het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in Overijssel wordt sinds 1993 uitgevoerd door zes controleteams van de politie, gelijk verdeeld over de beide politieregio's (IJsselland en Twente) en zo goed mogelijk verdeeld naar urbanisatiegraad en geografisch gebied.

De onderzoeksmetingen vinden plaats in vrijdag- en zaterdagnachten in het najaar. In 1998 zijn de metingen uitgevoerd in de periode van 11 september tot 22 november. In de vrijdagnacht zijn metingen uitgevoerd in de Kop van Overijssel, Zwolle en Deventer; in de zaterdagnacht in Almelo, Hengelo e.o. en Enschede.

Elk politieteam voert in principe per avond/nacht alcoholcontroles uit op zes verschillende locaties, die in overleg met de SWOV zijn uitgekozen. Op iedere locatie wordt drie kwartier achtereen gecontroleerd, waarna het team zich verplaatst naar de volgende locatie. In 1998 zijn in de Kop van Overijssel, Enschede en Hengelo e.o. slechts op vier locaties metingen uitgevoerd, omdat het onderzoek naar alcoholgebruik daar werd gecombineerd met onderzoek naar drugs- en medicijngebruik. Op de eerste en vierde locatie in die onderzoeksgebieden is anderhalf uur achtereen gemeten. Hiervoor is gekozen, omdat de verplaatsing van de onderzoeksruimte voor het drugs- en medicijnenonderzoek wat extra tijd vergde. Het onderzoek naar drugs- en medicijngebruik in Overijssel maakte deel uit van een landelijk onderzoek, waarover de SWOV apart zal rapporteren.

Bij de alcoholcontroles houdt de politie willekeurige automobilisten staande, die een blaastest moeten afleggen op een draagbare elektronische ademtester. Bij het onderzoek wordt gebruik gemaakt van testers met cijfermatige uitlezing van een exact BAG-promillage (BAG = bloedalcoholgehalte; de wettelijke BAG-limiet ligt in Nederland op 0,5 promille). De testers die in 1998 zijn gebruikt, zijn van het fabrikaat Dräger, type Alcotest 7410 Plus. Voor het gebruik van deze testers heeft het Gerechtelijk Laboratorium van het Ministerie van Justitie toestemming verleend.

Van elke geteste automobilist registreert de politie het geslacht, de leeftijd en de uitslag van de test. Van overtreders die op het politiebureau de adem-analyse voor bewijsdoeleinden moeten ondergaan, registreert de politie bovendien de herkomst (dat wil zeggen de plaats waar zij alcohol hebben gebruikt: horecagelegenheid, sportkantine, bezoek of feestje, werk of thuis).

2.2. Steekproef

In vergelijking met 1997 zijn er in 1998 geen veranderingen aangebracht in de steekproef van Overijsselse onderzoeksgebieden.

2.3. Uitvoering

De zes controleteams van de politie hebben in het najaar van 1998 in Overijssel 2.464 willekeurige automobilisten staande gehouden en getest. De

steekproef van 1998 bevat daarmee 135 records meer dan de steekproef van 1997. Alle metingen zijn in 1998 conform de richtlijnen van de SWOV afgewikkeld, zodat achteraf geen correctie van de resultaten nodig was. In 1997 was wel een kleine correctie noodzakelijk vanwege het vervallen van de metingen op één onderzoekslocatie.

2.4. Statistische analyse

De BAG-waarden van de automobilisten zijn ten behoeve van de analyse ingedeeld in vijf klassen:

1. < 0,2 promille (niet-drinkers);
2. 0,2-0,5 promille (lichte drinkers);
3. 0,5-0,8 promille (lichte overtreders);
4. 0,8-1,3 promille (zwaardere overtreders);
5. \geq 1,3 promille (zeer zware overtreders).

De indeling in een BAG-klasse gebeurt in principe op basis van de uitslag van de ademtest op straat. Bij de automobilisten die op het politiebureau een ademanalyse voor bewijsdoeleinden hebben ondergaan, is het op straat gemeten BAG waar nodig gecorrigeerd. De uitslag van de ademanalyse wordt daartoe eerst ontdaan van zijn correctiefactor. Vervolgens wordt daar een waarde bij opgeteld om te corrigeren voor de afbraak van alcohol in het tijdsbestek tussen de ademtest op straat en de ademanalyse op het bureau. De gemiddelde afbraak bedraagt 0,15 promille per uur.

De verzamelde gegevens zijn geanalyseerd met behulp van het log-lineaire analyseprogramma WPM (Weighted Poisson Model). Met behulp daarvan wordt nagegaan of er in het alcoholgebruik van de bestuurders verschillen bestaan naar jaar, gebied, dag en tijdstip, geslacht en leeftijd. In *Bijlage 2* wordt een korte toelichting gegeven op deze analysemethode.

In het kader van dit onderzoek is tweezijdig getoetst op 5%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 3.84 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.96.

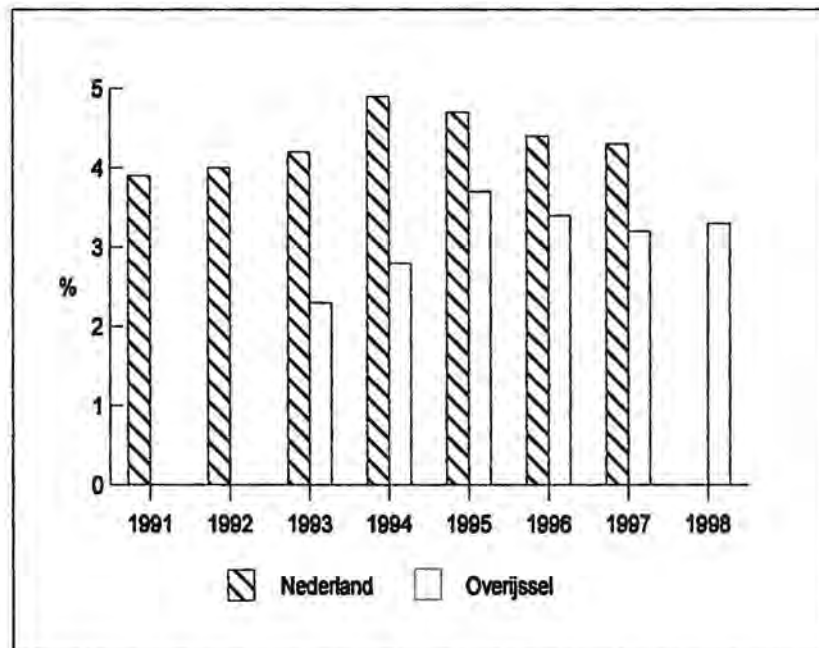
3. Resultaten van het onderzoek

De resultaten van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Overijssel worden in dit hoofdstuk besproken aan de hand van de *Tabellen 1 t/m 6 uit Bijlage 3*. De resultaten van 1998 worden steeds vergeleken met de Overijsselse en landelijke resultaten van 1997.

3.1. Ontwikkeling van het alcoholgebruik in Overijssel (tabel 1)

In 1998 zijn in Overijssel praktisch evenveel drinkers ($BAG \geq 0,2\text{‰}$) aangetroffen als in 1997: respectievelijk 8,0% en 7,8%. Ook het aandeel overtreders ($BAG \geq 0,5\text{‰}$) is vrijwel gelijk gebleven: 3,3% in 1998 tegen 3,2% in 1997. Daarmee is het percentage rijders onder invloed in Overijssel sinds 1996 stabiel gebleven, nadat het tussen 1993 en 1995 was toegenomen van 2,1% tot 3,7%. De ontwikkeling in Overijssel komt overeen met de landelijke trend.

In *Afbeelding 1* is de ontwikkeling van het aandeel overtreders in Overijssel en in heel Nederland sinds 1991 weergegeven. Er is in te zien, dat de situatie in Overijssel in de jaren 1993 t/m 1997 steeds wat gunstiger was dan de landelijke situatie. De vergelijking met de landelijke situatie in 1998 kan pas worden gemaakt, wanneer de gegevens van alle provincies bekend zijn.

Afbeelding 1. Ontwikkeling van het aandeel rijders onder invloed in Nederland en de provincie Overijssel, 1991-1998.

Hoewel het aandeel overtreders in Overijssel tussen 1997 en 1998 nauwelijks is veranderd, lijkt er toch sprake te zijn van een licht positieve ontwikkeling. Het aandeel bestuurders met een $BAG \geq 0,8\text{‰}$ is namelijk iets afgenomen: van 1,8% in 1997 tot 1,5% in 1998. Dit effect is overigens niet statistisch

significant. Het landelijke percentage zwaardere en zeer zware overtredders bedroeg in 1997 2,1%.

3.2. Alcoholgebruik naar weekendnacht en onderzoeksgebied (tabel 2)

Als we het rijden onder invloed in Overijssel per weekendnacht bezien, blijkt in de vrijdagnacht het aandeel overtredders iets - maar niet significant - toegenomen te zijn: van 3,4% in 1997 tot 3,7% in 1998. In de zaterdagnacht is het aandeel overtredders precies gelijk gebleven: 3,0% in beide jaren. In heel Nederland zijn de afgelopen jaren eveneens meer overtredders aangetroffen in de vrijdagnacht dan in de zaterdagnacht: in 1997 was in de vrijdagnacht 5,0% in overtredding, tegen 3,7% in de zaterdagnacht.

Het laagste percentage overtredders is in 1998, evenals in 1997, aangetroffen in de Kop van Overijssel: respectievelijk 1,7% en 1,2%. Het hoogste percentage overtredders is in 1998 aangetroffen in Zwolle: 5,4%. Dit onderzoeksgebied scoorde ook in 1997 het hoogst met 5,3% overtredders.

Tussen de overige Overijsselse onderzoeksgebieden waren er in 1998 geen verschillen van betekenis.

3.3. Alcoholgebruik naar weekendnacht en tijdstip (tabel 3)

Naarmate het later in de nacht wordt, neemt het aandeel overtredders toe, zowel in de vrijdag- als in de zaterdagnacht. Dit verschijnsel heeft zich de afgelopen jaren niet alleen in Overijssel, maar ook in de rest van Nederland voorgedaan. Na 2.00 uur was het aandeel overtredders in Overijssel ongeveer tweemaal zo groot als vóór 2.00 uur, zowel in 1997 als in 1998. In absolute zin zijn in 1998 de meeste overtredders aangetroffen tussen middernacht en 2.00 uur.

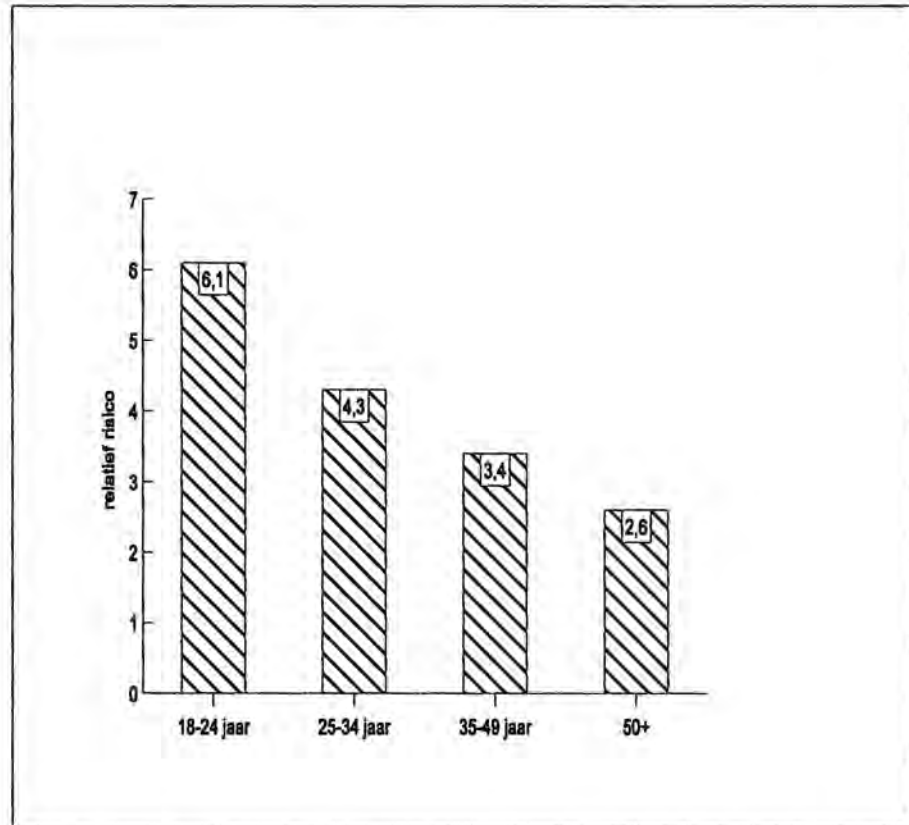
3.4. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd (tabel 4)

Mannen rijden in het algemeen vaker onder invloed dan vrouwen. Ook in Overijssel was dat in de afgelopen jaren steeds het geval. In 1998 was 4,3% van de mannen in overtredding, tegen 1,1% van de vrouwen. Het verschil was daarmee wat groter dan in 1997, toen 3,7% van de mannen en 2,1% van de vrouwen in overtredding was.

In heel Nederland was in 1997 5,0% van de mannen in overtredding en 2,6% van de vrouwen.

Bij de Overijsselse mannen zijn in 1998, evenals in voorgaande jaren, de minste overtredders aangetroffen in de leeftijdsgroep onder de 25 jaar, maar het rijden onder invloed door deze categorie lijkt wel toe te nemen: 3,0% overtredders in 1998, tegen 2,0% in 1997. De meeste mannelijke overtredders zijn in 1998 aangetroffen in de leeftijdsklasse van 25 t/m 34 jaar: 5,7% (tegen 4,2% in 1997).

Evenals in de rest van Nederland lijkt het zwaartepunt in het rijden onder invloed in Overijssel geleidelijk te verschuiven naar steeds jongere categorieën mannelijke automobilisten. Dat is een zorgelijke ontwikkeling, omdat de ongevalsrisico's na alcoholgebruik sterker toenemen naarmate een bestuurder jonger is (zie *Afbeelding 2*).

Afbeelding 2. Verhoging van het ongevalsrisico van mannelijke automobilisten bij een BAG > 0,5‰ per leeftijdsklasse (berekend op basis van gegevens over 1996 en 1997; risico bij BAG < 0,5‰ = 1).

Daar komt nog bij, dat jonge bestuurders ook in nuchtere toestand al een veel grotere kans op een ongeval hebben dan oudere bestuurders. Deze combinatie van factoren leidde de afgelopen jaren tot een schrikbarend groot aantal mannen van 18 t/m 24 jaar die in Nederland slachtoffer werden van een alcoholongeval. In 1997 behoorde 22% van alle overleden en in het ziekenhuis opgenomen slachtoffers van alcoholongevallen tot deze categorie, die slechts 5% van de Nederlandse bevolking uitmaakt.

Onder de vrouwelijke bestuurders zijn in Overijssel in 1998, evenals in 1997, alleen overtreders aangetroffen in de leeftijdsklassen van 25 t/m 34 jaar (1,5% in beide jaren) en van 35 t/m 49 jaar (2,0% in 1998 tegen 5,8% in 1997).

In 1998 was 70% van alle gecontroleerde bestuurders in Overijssel van het mannelijk geslacht, tegen 69% in 1997. In heel Nederland bedroeg het aandeel mannelijke bestuurders in 1997 72%.

3.5. Herkomst van overtreders (tabel 5)

De herkomst van overtreders wordt geregistreerd vanaf een BAG van 0,7 promille. Dat is de ondergrens waarbij een automobilist wordt overgebracht naar het bureau om de ademanalyse voor bewijsdoeleinden te ondergaan. De herkomstverdeling van de 47 Overijsselse bestuurders die in 1998 een BAG \geq 0,7 promille hadden, is als volgt:

- horecagelegenheid (bar, café, restaurant, disco)	47%
- bezoek/feestje	23%
- werk/thuis	13%
- sportkantine	13%
- overig/onbekend	4%

In vergelijking met 1997 zijn er in de herkomstverdeling van de overtredders in Overijssel geen veranderingen van betekenis opgetreden. Ook in de rest van Nederland blijkt steeds ca. 60% van alle overtredders uit een horecagelegenheid of sportkantine te komen.

3.6. Alcoholgebruik naar politieregio (tabel 6)

In 1998 was het aandeel overtredders in de politieregio IJsselland iets groter dan in de politieregio Twente (3,7% versus 3,0%), maar dat is waarschijnlijk vooral een gevolg van het feit dat in IJsselland in een vrijdagnacht is gemeten, en in Twente in een zaterdagochtend. In 1997 was het verschil iets kleiner (3,4% versus 3,0%), maar de toename in IJsselland is niet statistisch significant.

3.7. Enquêteresultaten

Ook in 1998 heeft de SWOV weer een korte telefonische enquête uitgevoerd onder de politiecoördinatoren van het SWOV-onderzoek. De enquête is bedoeld om een globale indruk te krijgen van het toezichtniveau en van de aard van het toezicht. De enquêteresultaten per provincie zijn slechts beperkt bruikbaar vanwege de geringe steekproefomvang (in Overijssel zes onderzoeksgebieden). De volgende globale resultaten zijn echter wel het vermelden waard:

- Volgens de contactpersonen van de politie is het toezichtniveau in 1998 in vier van de zes onderzoeksgebieden gelijk gebleven aan het niveau van 1997. In Zwolle is met name het aantal geplande aselecte controles met grotere teams toegenomen. Alleen in Deventer was sprake van een afname van het toezichtniveau, vooral als gevolg van de opheffing van het team Verkeer.
- In Enschede zijn, evenals in 1997, verreweg de meeste geplande, aselecte alcoholcontroles met grotere teams uitgevoerd, namelijk zeventien. In Zwolle zijn tussen september en december 1998 ongeveer twaalf geplande controles van verschillende duur uitgevoerd. In de meeste andere gebieden zijn grotere geplande controles gemiddeld eens in de drie à vier maanden uitgevoerd. In de Kop van Overijssel zijn daarnaast ook kleinere geplande controles uitgevoerd, gemiddeld ca. eens per maand.
- Aselecte alcoholcontrole door surveillanceteams vond in Almelo en Deventer vrijwel dagelijks plaats, in de overige onderzoeksgebieden slechts incidenteel of in het geheel niet.
- Alleen in de Kop van Overijssel was sprake van systematische alcoholcontrole onder betrokkenen bij ongevallen; in de andere onderzoeksgebieden gebeurde dat voornamelijk bij voorafgaande verdenking van alcoholgebruik.

Al met al is het niveau van politietoezicht in de provincie Overijssel tussen 1997 en 1998 ongeveer gelijk gebleven.

4. Conclusies en aanbevelingen

4.1. Conclusies

De resultaten van het SWOV-onderzoek laten sinds 1996 een vrij stabiel beeld zien wat het rijden onder invloed in Overijssel betreft. Tussen 1993 en 1995 was er nog sprake van een stijgende tendens. Hoewel het aandeel overtreeders in Overijssel tussen 1997 en 1998 nauwelijks is veranderd, is er wellicht toch sprake van een licht positieve, maar niet statistisch significante, ontwikkeling. Het aandeel zwaardere overtreeders ($BAG \geq 0,8\%$) is namelijk iets afgenomen: van 1,8% in 1997 tot 1,5% in 1998. Het is mogelijk, dat de op 1 juni 1996 van kracht geworden administratieve vorderingsprocedure ex art. 130 WVV hierbij een rol speelt, maar kwantitatieve gegevens om deze veronderstelling te toetsen zijn nog niet voorhanden.

Tegelijk met de zojuist beschreven licht positieve ontwikkeling lijkt zich echter ook een negatieve ontwikkeling voor te doen, niet alleen in Overijssel maar in heel Nederland. Het zwaartepunt van het rijden onder invloed lijkt zich namelijk steeds meer te verplaatsen van middelbare naar jongere mannelijke bestuurders. Deze laatste hebben een sterk verhoogd ongevalsrisico, als zij onder invloed van alcohol aan het verkeer deelnemen. Bij een gelijkblijvende BAG-verdeling van de totale steekproef bestuurders neemt dan toch de kans op alcoholongevallen toe.

Het niveau van politietoezicht in Overijssel is tussen 1995 en 1996 duidelijk toegenomen, maar daarna min of meer gestabiliseerd.

4.2. Aanbevelingen

Behalve in Enschede, Zwolle en de Kop van Overijssel zijn er in 1998 betrekkelijk weinig geplande aselecte alcoholcontroles uitgevoerd. Juist van zulke controles is de grootste preventieve werking te verwachten, zoals binnen- en buitenlandse onderzoeken hebben aangetoond. Als zulke controles worden geconcentreerd in weekendnachten, kunnen ze bovendien een toegevoegde waarde hebben: het controleteam kan, wanneer dat nodig is, snel worden ingezet voor het bestrijden c.q. in de kiem smoren van openbare-ordeproblemen. Overigens is het merkwaardig, dat bij de - terechte - ophef over zinloos geweld op straat al te gemakkelijk voorbij wordt gegaan aan de meest krankzinnige vorm daarvan: het rijden onder invloed van alcohol en andere rijgevaarlijke middelen. Hoewel rijders onder invloed waarschijnlijk zelden de intentie hebben anderen of zichzelf letsel toe te brengen, vallen er in Nederland per jaar, alleen al ten gevolge van alcoholongevallen, ongeveer 235 doden en 2.000 zwaargewonden. De maatschappelijke kosten daarvan belopen een bedrag in de orde van twee miljard gulden per jaar.

Aangezien een meerderheid van de rijders onder invloed in Overijssel, net als in de rest van Nederland, uit een horecagelegenheid of sportkantine komt, is het van belang dat ook in die sfeer maatregelen worden getroffen. Vooral jonge mannen vormen daarbij een belangrijke doelgroep. Zij hebben immers

niet alleen een sterk verhoogd ongevalsrisico na alcoholgebruik, maar lijken ook steeds vaker onder invloed achter het stuur te gaan zitten.

Speciaal vervoer per bus of taxi kan een belangrijk middel zijn om te voorkomen dat aangeschoten jongeren zelf gaan rijden. Maar met name goedkoop busvervoer naar en van discotheken kan ook een schaduwzijde hebben, als het als alibi dient voor onverantwoord alcoholgebruik. Op die manier kunnen uitgaansgelegenheden een kweekvijver worden voor probleemdrinkers die later en/of elders - bij gebrek aan goedkoop alternatief vervoer - wel onder invloed achter het stuur kruipen. Daarom zijn bij maatregelen in de sfeer van alternatief vervoer tegelijkertijd ook maatregelen nodig in de sfeer van voorlichting over verantwoord drink- én schenkgedrag in uitgaansgelegenheden.

Enquêteformulier

Onderzoeksgebied:

Inwonertal:

Contactpersoon:

A. *Kunt u globaal aangeven, hoe het politietoezicht op alcoholgebruik in het verkeer zich in 1998 heeft ontwikkeld (ten opzichte van 1997):*

☐ toegenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ 50-100%
	☐ meer dan 100%
☐ afgenomen met	☐ minder dan 50%
	☐ 50-100%
☐ gelijk gebleven	

B. *Zijn in 1998 in uw toezichtgebied de volgende soorten alcoholcontrole uitgevoerd:*

1. geplande **aselecte** controles met grotere teams:

- ja, namelijk (aantal)
- nee

2. **aselecte** controles tijdens de surveillance:

- ja, (bijna) dagelijks
- ja, incidenteel
- nee

3. alcoholcontrole **bij ongevallen**:

- ja, systematisch
- ja, incidenteel (alleen bij verdenking)
- nee

WPM-analyse biedt de mogelijkheid niet alleen de samenhang tussen twee variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * BAG') te toetsen, maar ook die tussen drie of vier variabelen (bijvoorbeeld 'jaar * geslacht * leeftijd * BAG').

Elke variabele is opgedeeld in een beperkt aantal klassen. Ten behoeve van de analyse worden de klassen steeds in twee groepen onderverdeeld (gedichotomiseerd). Per variabele is het aantal opdelingen gelijk aan het aantal klassen minus 1. De klasse(n) met een positief teken wordt/worden steeds vergeleken met de klasse(n) met een negatief teken. Klassen met de waarde 0 worden niet meer in de analyse betrokken.

Bij een variabele als 'geslacht' (twee klassen) is er slechts één vergelijking mogelijk, namelijk tussen mannen en vrouwen. De 'designmatrix' voor de analyse is dan: 1 -1.

De variabele 'leeftijd' is in vier klassen ingedeeld. De designmatrix bevat drie vergelijkingen. Welke dat zijn, hangt af van de vooraf - al dan niet expliciet - geformuleerde hypothesen. In dit geval is op grond van bevindingen in de rest van Nederland gekozen voor de volgende 'design-matrix':

1	-1	-1	1	(jongeren en ouderen versus de middengroepen)
1	0	0	1	(jongeren versus ouderen)
0	1	-1	0	(de groep van 25-35 jaar versus de groep van 35-50 jaar)

Of er significante verschillen in de BAG-verdeling naar geslacht enzovoort bestaan, blijkt uit de chi-kwadraatwaarde die uit de analyse volgt, in combinatie met het bijbehorende aantal vrijheidsgraden (df).

De bijdrage van de verschillende klassen aan een eventueel significant effect blijkt uit de standaardscore (= Z-waarde) per deelanalyse.

Het is mogelijk, dat uit een analyse volgt dat er in het geheel genomen geen significante verschillen zijn in de BAG-verdeling naar een bepaald kenmerk (bijvoorbeeld geslacht), maar dat er wel sprake is van een significant speciaal effect (bijvoorbeeld: onder de mannen komen verhoudingsgewijs meer zware overtreders voor dan onder de vrouwen).

In het kader van het onderzoek naar het alcoholgebruik van automobilisten in de provincie Overijssel is tweezijdig getoetst op 5%-niveau: voor een significant effect moet de χ^2 -waarde groter zijn dan 3.84 bij één vrijheidsgraad; de Z-waarde moet groter zijn dan 1.96.

Bijlage 3

Tabellen 1 t/m 6

- 1a. *Alcoholgebruik naar weekendnacht in 1997*
- 1b. *Alcoholgebruik naar weekendnacht in 1998*

- 2a. *Alcoholgebruik naar weekendnacht en gebied in 1997*
- 2b. *Alcoholgebruik naar weekendnacht en gebied in 1998*

- 3a. *Alcoholgebruik naar weekendnacht en tijdstip in 1997*
- 3b. *Alcoholgebruik naar weekendnacht en tijdstip in 1998*

- 4a. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1997*
- 4b. *Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd in 1998*

- 5a. *Herkomst van overtredders naar BAG-klasse in 1997*
- 5b. *Herkomst van overtredders naar BAG-klasse in 1998*

- 6a. *Alcoholgebruik naar politieregio in 1997*
- 6b. *Alcoholgebruik naar politieregio in 1998*

Weekendnacht	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%o)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Vrijdag	1.058	5,1%	1,0%	1,4%	0,9%	3,4%
Zaterdag	1.331	4,2%	1,5%	1,0%	0,5%	3,0%
Totaal	2.389	4,6%	1,3%	1,2%	0,7%	3,2%

Tabel 1a. Alcoholgebruik naar weekendnacht, 1997.

Weekendnacht en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%o)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
Zwolle	262	4,2%	0,8%	2,3%	2,3%	5,3%
KOVO	242	5,8%	--	1,2%	--	1,2%
Deventer	554	5,2%	1,6%	1,1%	0,7%	3,4%
Totaal	1.058	5,1%	1,0%	1,4%	0,9%	3,4%
<i>Zaterdag</i>						
Almelo	283	3,5%	1,4%	0,4%	--	1,8%
Hengelo e.o.	460	5,7%	1,7%	0,2%	0,7%	2,6%
Enschede	588	3,4%	1,4%	1,9%	0,7%	3,9%
Totaal	1.331	4,2%	1,5%	1,0%	0,5%	3,0%

Tabel 2a. Alcoholgebruik naar weekendnacht en gebied, 1997.

Weekendnacht	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
Vrijdag	1.109	5,1%	2,1%	1,3%	0,4%	3,7%
Zaterdag	1.355	4,4%	1,7%	0,8%	0,5%	3,0%
Totaal	2.464	4,7%	1,9%	1,0%	0,4%	3,3%

Tabel 1b. Alcoholgebruik naar weekendnacht, 1998.

Weekendnacht en gebied	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
Zwolle	313	5,4%	2,2%	2,2%	1,0%	5,4%
KOVO	296	5,7%	1,0%	0,3%	0,3%	1,7%
Deventer	500	4,6%	2,6%	1,2%	--	3,8%
Totaal	1.109	5,1%	2,1%	1,3%	0,4%	3,7%
<i>Zaterdag</i>						
Almelo	384	3,6%	2,1%	0,5%	--	2,6%
Hengelo e.o.	392	3,1%	2,3%	0,3%	0,8%	3,3%
Enschede	579	5,7%	1,0%	1,4%	0,7%	3,1%
Totaal	1.355	4,4%	1,7%	0,8%	0,5%	3,0%

Tabel 2b. Alcoholgebruik naar weekendnacht en gebied, 1998.

Dag en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%o)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	466	4,5%	1,5%	1,5%	0,2%	3,2%
00-02 uur	450	4,9%	0,7%	0,7%	1,6%	2,9%
02-04 uur	142	7,7%	0,7%	3,5%	1,4%	5,6%
Totaal	1.058	5,1%	1,0%	1,4%	0,9%	3,4%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	558	2,5%	1,3%	0,9%	--	2,2%
00-02 uur	405	5,9%	0,7%	0,2%	1,2%	2,2%
02-04 uur	368	4,9%	2,7%	1,9%	0,5%	5,2%
Totaal	1.331	4,2%	1,5%	1,0%	0,5%	3,0%

Tabel 3a. Alcoholgebruik naar weekendnacht en tijdstip, 1997.

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%o)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	398	3,3%	0,8%	1,0%	0,3%	2,0%
25-34 jr	549	5,5%	1,8%	1,1%	1,3%	4,2%
35-49 jr	396	6,3%	1,5%	1,8%	0,3%	3,5%
50 jr e.o.	295	6,4%	2,0%	2,4%	0,7%	5,1%
Totaal	1.638	5,3%	1,5%	1,5%	0,7%	3,7%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	170	1,8%	--	--	--	--
25-34 jr	261	4,2%	0,4%	0,4%	0,8%	1,5%
35-49 jr	206	2,9%	2,4%	1,5%	1,9%	5,8%
50 jr e.o.	114	2,6%	--	--	--	--
Totaal	751	3,1%	0,8%	0,5%	0,8%	2,1%

Tabel 4a. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1997.

Weekendnacht en tijdstip	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%o)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Vrijdag</i>						
22-24 uur	607	4,6%	1,6%	0,7%	0,2%	2,5%
00-02 uur	401	5,5%	2,5%	1,5%	0,5%	4,5%
02-04 uur	101	6,9%	3,0%	4,0%	1,0%	7,9%
Totaal	1.109	5,1%	2,1%	1,3%	0,4%	3,7%
<i>Zaterdag</i>						
22-24 uur	564	3,7%	1,1%	0,2%	0,4%	1,6%
00-02 uur	438	5,7%	1,6%	1,1%	0,9%	3,7%
02-04 uur	353	3,7%	2,8%	1,4%	0,3%	4,5%
Totaal	1.355	4,4%	1,7%	0,8%	0,5%	3,0%

Tabel 3b. Alcoholgebruik naar weekendnacht en tijdstip, 1998.

Geslacht en leeftijd	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%o)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
<i>Mannen</i>						
18-24 jr	460	4,8%	2,0%	0,7%	0,4%	3,0%
25-34 jr	560	5,4%	3,2%	2,1%	0,4%	5,7%
35-49 jr	402	7,2%	1,2%	1,7%	0,7%	3,7%
50 jr e.o.	297	7,1%	3,4%	0,7%	0,3%	4,4%
Totaal	1.719	5,9%	2,4%	1,4%	0,5%	4,3%
<i>Vrouwen</i>						
18-24 jr	195	1,0%	--	--	--	--
25-34 jr	268	1,9%	1,1%	0,4%	--	1,5%
35-49 jr	196	2,6%	0,5%	--	1,5%	2,0%
50 jr e.o.	86	2,3%	--	--	--	--
Totaal	745	1,9%	0,5%	0,1%	0,4%	1,1%

Tabel 4b. Alcoholgebruik naar geslacht en leeftijd, 1998.

BAG-‰	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	8	25%	--	25%	--	50%
0,8-1,3	28	50%	4%	21%	18%	7%
≥ 1,3	17	47%	6%	18%	24%	6%
Totaal	53	45%	4%	23%	17%	11%

Tabel 5a. *Herkomst van overtreeders naar BAG-klasse, 1997.*

Politieregio	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-‰)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
IJsselland	1.058	5,1%	1,0%	1,4%	0,9%	3,4%
Twente	1.331	4,2%	1,5%	1,0%	0,5%	3,0%
Totaal	2.389	4,6%	1,3%	1,2%	0,7%	3,2%

Tabel 6a. *Alcoholgebruik naar politieregio, 1997.*

BAG-%o	N	Herkomst				
		Horeca	Sportkantine	Bezoek/ feestje	Werk/thuis	Anders/ onbekend
0,7-0,8	11	36%	27%	36%	--	--
0,8-1,3	25	52%	12%	16%	16%	4%
≥ 1,3	11	45%	--	27%	18%	9%
Totaal	47	47%	13%	23%	13%	4%

Tabel 5b. *Herkomst van overtreeders naar BAG-klasse, 1998.*

Politieregio	N	Bloedalcoholgehalte (BAG-%o)				
		0,2-0,5	0,5-0,8	0,8-1,3	≥ 1,3	≥ 0,5
IJsselland	1.109	5,1%	2,1%	1,3%	0,4%	3,7%
Twente	1.355	4,4%	1,7%	0,8%	0,5%	3,0%
Totaal	2.464	4,7%	1,9%	1,0%	0,4%	3,3%

Tabel 6b. *Alcoholgebruik naar politieregio, 1998.*